

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē niḡamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ triṣaṣṭitamah sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ triṣaṣṭitamah sargaḥ ॥

rājñō daśarathasya śōkastēna kausalyāṃ prati
svakarṭṛkamunikumāravadhaviṣayakaprasaṅgasya śrāvaṇam

pratibuddhō muhūrtēna
śōkōpahatacētanah |
atha rājā daśarathah
sa cintāmaḥyapadyata ॥ 2.63.1 ॥

rāmalakṣmaṇayōścaiva
vivāsād vāsavōpamam |
āpēdē upasargastaṃ
tamaḥ sūryamivāsuraṃ ॥ 2.63.2 ॥

sabhāryē hi gatē rāmē
kausalyāṃ kōsalēśvaraḥ |
vivakṣurasitāpāṅgīm
smṛtvā duṣkṛtamātmanaḥ ॥ 2.63.3 ॥

sa rājā rajanīm ṣaṣṭhīm
rāmē pravrajitē vanam |

ardharātrē daśarathaḥ
sō'smarad duṣkṛtaṃ kṛtam || 2.63.4 ||

sa rājā putrasōkārtaḥ
smṛtvā duṣkṛtamātmanaḥ |
kausalyāṃ putrasōkārtā -
midam vacanamabravīt || 2.63.5 ||

yadācarati kalyāṇi
śubhaṃ vā yadi vāśubham |
tadēva labhatē bhadre
kartā karmajamātmanaḥ || 2.63.6 ||

gurulāghavamarthānā -
mārambhē karmanāṃ phalam |
dōṣaṃ vā yō na jānāti
sa bāla iti hōcyatē || 2.63.7 ||

kaścidāmravaṇaṃ chittvā
palāśāṃśca niṣiñcati |
puṣpaṃ drṣṭvā phalē gṛdhnuḥ
sa śōcati phalāgamē || 2.63.8 ||

avijñāya phalaṃ yō hi
karma tvēvānudhāvati |
sa śōcēt phalavēlāyāṃ
yathā kiṃśukasēcakaḥ || 2.63.9 ||

sō'hamāmravaṇaṃ chittvā
palāśāṃśca nyaṣēcayam |

rāmaṃ phalāgamē tyaktvā
paścācchōcāmi durmatih || 2.63.10 ||

labdhaśabdēna kausalyē
kumārēṇa dhanuṣmatā |
kumāraḥ śabdavēdhīti
mayā pāpamidaṃ kṛtam || 2.63.11 ||

tadidaṃ mē'nusamprāptaṃ
dēvi duḥkhaṃ svayaṅkṛtam |
sammōhādiha bālēna
yathā syād bhakṣitaṃ viṣam || 2.63.12 ||

yathānyaḥ puruṣaḥ kaścit
palāśairmōhitō bhavēt |
ēvaṃ mayāpyavijñātaṃ
śabdavēdhyamidaṃ phalam || 2.63.13 ||

dēvyanūdhā tvamabhavō
yuvarājō bhavāmyaham |
tataḥ prāvṛḍanuprāptā
mama kāmavivardhinī || 2.63.14 ||

apāsyā hi rasān bhaumāṃ -
staptvā ca jagadaṃśubhiḥ |
parētācaritāṃ bhīmāṃ
ravirācaratē diśam || 2.63.15 ||

uṣṇamantardadhē sadyaḥ
snigdhā dadṛśirē ghanāḥ |

tatō jahṛṣirē sarvē

bhēkasāraṅgabarhiṇaḥ || 2.63.16 ||

klinnapakṣōttarāḥ snātāḥ

kṛcchrādiva patatṛiṇaḥ |

vṛṣṭivātāvadadhūtāgrān

pādapānabhipēdirē || 2.63.17 ||

patitēnāmbhasā”cchannaḥ

patamānēna cāsakṛt |

ābabhau mattasāraṅga -

stōyarāśirivācalaḥ || 2.63.18 ||

pāṇḍurāruṇavarṇāni

srōtāṃsi vimalānyapi |

susruvurgiridhātubhyaḥ

sabhasmāni bhujāṅgavat || 2.63.19 ||

tasminnatisukhē kālē

dhanuṣmāniṣumān rathī |

vyāyāmakṛtasaṅkalpaḥ

sarayūmanvagāṃ nadīm || 2.63.20 ||

nipānē mahiṣaṃ rātrau

gajaṃ vābhyāgataṃ mṛgam |

anyad vā śvāpadaṃ kiñci -

jjighāṃsurajitēndriyaḥ || 2.63.21 ||

athāndhakārē tvaśrauṣaṃ

jalē kumbhasya pūryataḥ |

acakṣurviṣayē ghōṣaṃ
vāraṇasyēva nardataḥ || 2.63.22 ||

tatō'haṃ śaramuddhṛtya
dīptamāśīviṣōpamam |
śabdaṃ prati gajaprēpsu -
rabhilakṣyamapātayam || 2.63.23 ||

amuñcaṃ niśitaṃ bāṇa -
mahamāśīviṣōpamam |
tatra vāguṣasi vyaktā
prādurāsīd vanaukasaḥ || 2.63.24 ||

hā hēti patatastōyē
bāṇād vyathitamarmaṇaḥ |
tasminnipatitē bhūmau
vāgabhūt tatra mānuṣī || 2.63.25 ||

kathamasmadvidhē śastraṃ
nipatēcca tapasvini |
praviviktāṃ nadīṃ rātrā -
vudāhārō'hamāgataḥ || 2.63.26 ||

iṣuṇābhihataḥ kēna
kasya vāpakṛtaṃ mayā |
ṛṣērhi nyastadaṇḍasya
vanē vanyēna jīvataḥ || 2.63.27 ||

kathaṃ nu śastrēṇa vadhō
madvidhasya vidhīyatē |

jaṭābhāradharasyaiva

valkalājīnavāsasaḥ || 2.63.28 ||

kō vadhēna mamārthī syāt

kiṃ vāsyāpakṛtaṃ mayā |

ēvaṃ niṣphalamārabdhaṃ

kēvalānarthasaṃhitam || 2.63.29 ||

na kvacit sādhu manyēta

yathaiva gurutalpagam |

nēmaṃ tathānuśōcāmi

jīvitakṣayamātmanaḥ || 2.63.30 ||

mātaraṃ pīturaṃ cōbhā -

vanuśōcāmi madvadhē |

tadētanmithunaṃ vṛddhaṃ

cirakālabhṛtaṃ mayā || 2.63.31 ||

mayi pañcatvamāpannē

kāṃ vṛttiṃ vartayiṣyati |

vṛddhau ca mātāpitarā -

vahaṃ caikēṣuṇā hataḥ || 2.63.32 ||

kēna sma nihatāḥ sarvē

subālēnākṛtātmanā |

tāṃ giram karuṇaṃ śrutvā

mama dharmānukāṅkṣiṇaḥ || 2.63.33 ||

karābhyāṃ saśaraṃ cāpaṃ

vyathitasyāpatad bhuvi |

tasyāhaṃ karuṇaṃ śrutvā
ṛṣēvilapatō niśi || 2.63.34 ||

sambhrāntaḥ śōkavēgēna
bhṛśamāsaṃ vicētaṇaḥ |
taṃ dēśamahamāgamyā
dīnasattvaḥ sudurmanāḥ || 2.63.35 ||

apaśyamiṣuṇā tīrē
sarayvāstāpasam hatam |
avakīrṇajaṭābhāraṃ
praviddhakalaśōdakam || 2.63.36 ||

pāṃsuśōṇitadigdhāṅgaṃ
śayānaṃ śalyavēdhitam |
sa māmudvīkṣya nētrābhyām
trastamasvasthacētanam || 2.63.37 ||

ityuvāca vacaḥ krūraṃ
didhakṣanniva tējasā |
kiṃ tavāpakṛtaṃ rājan
vanē nivasatā mayā || 2.63.38 ||

jihīṛṣurambhō gurvarthaṃ
yadahaṃ tāḍitastvayā |
ēkēna khalu bāṇēna
marmaṇyabhihatē mayi || 2.63.39 ||

dvāvandhau nihatau vṛddhau
mātā janayitā ca mē |

tau nūnaṃ durbalāvandhau
matpratīkṣau pipāsitau || 2.63.40 ||

ciramāśāṃ kṛtāṃ kaṣṭāṃ
tṛṣṇāṃ sandhārayiṣyataḥ |
na nūnaṃ tapasō vāsti
phalayōgaḥ śrutasya vā || 2.63.41 ||

pitā yanmāṃ na jānītē
śayānaṃ patitaṃ bhuvi |
jānannapi ca kiṃ kuryā -
daśaktaścāparikramaḥ || 2.63.42 ||

bhidyamānamivāśakta -
strātumanyō nagō nagam |
pitustvamēva mē gatvā
śīghramācakṣva rāghava || 2.63.43 ||

na tvāmanudahēt kruddhō
vanamagnirivaidhitaḥ |
iyamēkapadī rājan
yatō mē piturāśramaḥ || 2.63.44 ||

taṃ prasādaya gatvā tvam
na tvā saṅkupitaḥ śapēt |
viśalyaṃ kuru māṃ rājan
marma mē niśitaḥ śaraḥ || 2.63.45 ||

ruṇaddhi mṛdu sōtsēdham
tīramamburayō yathā |

saśalyaḥ kliśyatē prāṇai -

rviśalyō vinaśiṣyati || 2.63.46 ||

iti māmaviśaccintā

tasya śalyāpakarṣaṇē |

duḥkhitasya ca dīnasya

mama śōkāturasya ca || 2.63.47 ||

lakṣayāmāsa sa ṛṣi -

ścintāṃ munisutastadā |

tāmyamānaṃ sa mām kṛcchrā -

duvāca paramārthavit || 2.63.48 ||

sīdamānō vivṛttāṅgō -

’cēṣṭamānō gataḥ kṣayam |

saṃstabhya śōkaṃ dhairyēṇa

sthiracittō bhavāmyaham || 2.63.49 ||

brahmahatyākṛtaṃ tāpaṃ

hṛdayādapanīyatām |

na dvijātiraṃ rājan

mā bhūt tē manasō vyathā || 2.63.50 ||

śūdrāyāmasmi vaiśyēna

jātō naravarādhipa |

itīva vadataḥ kṛcchrād

bāṇābhihatamarmaṇaḥ || 2.63.51 ||

vighūrṇatō vicēṣṭasya

vēpamānasya bhūtalē |

tasya tvātāmyamānasya

taṃ bāṇamahamuddharam |

sa māmudvīkṣya santrastō

jahau prāṇāṃstapōdhanah || 2.63.52 ||

jalārdragātraṃ tu vilapya kṛcchraṃ

marmavraṇaṃ santatamucchvasantam |

tataḥ sarayvāṃ tamahaṃ śayānaṃ

samīkṣya bhadre subhṛśaṃ viṣaṇṇah || 2.63.53 ||

|| ityārṣe śrīmadrāmāyaṇe vālmīkiyē ādikāvyē

ayōdhyākāṇḍe triṣaṣṭitamaḥ sargaḥ ||